

JAUME RIERA I SANS

LOLA BADIA PÀMIES
Universitat de Barcelona
lola.badia@ub.edu

Jaume Riera i Sans va néixer a Sant Feliu de Llobregat el 28 d'agost de 1941 i va traspassar a Barcelona el 2 d'agost de 2018. Ha deixat una obra sòlida dedicada a l'estudi de molts temes de la història de la cultura catalana medieval des d'un punt de vista interdisciplinari, a cavall de la filologia i de la història. Un dels sectors en què es va significar és la història i la cultura dels jueus catalans, atès que s'havia format com a hebraïsta a la Universitat de Barcelona, on va obtenir la llicenciatura en Filosofia i Lletres l'any 1969, després d'haver cursat estudis al Seminari episcopal de Barcelona. Més tard, va ingressar al Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos de l'estat espanyol i va obtenir plaça d'arxiver al més important dels arxius històrics del país, l'antic Arxiu Reial de Barcelona, que des del segle XIX es coneix com a Arxiu de la Corona d'Aragó. En va ser el secretari, i també el responsable de la secció principal, la Cancelleria reial. Jaume Riera fou la persona que ha conegut més aquests fons patrimonial de Catalunya, un saber que obtingué amb llargues hores de dedicació i que va voler compartir amb molts investigadors que freqüentaven l'ACA. Jaume Riera, pels seus posicionaments personals, mai no va voler completar el doctorat, però tot i així va ser mestre de doctors.

L'interès per l'herència dels jueus catalans el va portar a impulsar la fundació de l'Associació d'Estudiosos del Judaisme Català (1985), precedent de la Societat Catalana d'Estudis Hebraïcs, filial de l'IEC, de la qual va ser el primer president, i també la revista especialitzada *Calls* (1986-1990), a les pàgines de la qual va publicar una extraordinària bibliografia crítica del judaisme català, de gran utilitat per a molts camps de la recerca. També fundà (1981) i dirigí la «Biblioteca Escrinny», una col·lecció de les Edicions del Mall dedicada a la publicació de textos catalans antics breus, entre els quals destaquen l'*Art abrenjada de predicació*, de Ramon Llull, i *La flor de les històries d'Orient*, d'Aitò de Gorigos.

Les seves nombroses publicacions estan sempre arrelades en els documents dels arxius històrics i en els còdexs, i animades per una tendència a la controvèrsia, manifesta o latent. Va fer forrolla en el seu moment un provocador *Catàleg d'obres en català traduïdes en castellà durant els segles XIV i XV* (1989), susceptible d'esmenes, però que destapava un tema incòmode per a la recerca espanyola. Gràcies a la seva erudició atenta Riera va corregir atribucions errònies i falsificacions, com la de la figura de Pere Pasqual (1986). Per aquesta via la seva proposta, desmentida per la crítica, de considerar el *Curial e Güelfa* una obra pseudomedie-

val escrita al segle XIX va provocar molta polèmica (1992). Com a editor de textos, va publicar *El cavaller i l'alcajota* (1973), un procés criminal del segle XIV, que interessa els lingüistes i els historiadors de la literatura; una transliteració de texts aljamiats catalans (*Cants de noces dels jueus catalans*, 1974); la versió catalana del *Llibre de Job* de Jeroni Conques (1976); *Un recull d'oracions en català dels conversos jueus* (1980); el *Llibre de virtuoses costums de Sèneca*, traduït per Martí de Vicianà (1987), i la *Bíblia del segle XIV. Èxode, Levític* (2004). També aprofundí en l'estudi documental dels cartògrafs mallorquins Cresques Abraham i el seu fill Jafudà Cresques (1975, 1977, 1984), estudià l'examen mèdic de 1390 d'uns suposats «cagots» bascos, menestrals acusats de ser portadors de la lepra (1975), i la biblioteca del rei Martí, d'especial importància per a l'estudi de les obres i les traduccions catalanes d'astrologia i altres disciplines (2005). Publicà també *Els jueus de Girona i la seva organització (segles XII- XV)* (2012) i *Els sodomites catalans* (2014), una aportació a l'estudi de la persecució dels homosexuals a Catalunya a partir de 272 fitxes prosopogràfiques de persones acusades del «crim tòrrid i detestable de sodomia», la primera de les quals està datada el 1267 i l'última, el 1790. El 2017 va donar a conèixer la traducció catalana de la *Disciplina clericalis / Llibre de formació escolar* de Pere Alfons, un text llatí amè i pedagògic, escrit per un savi jueu que es convertí a la catedral d'Osca el 1106. Riera aplicava les seves excel·lents dots d'escriptor a la difusió d'una recerca tenaç i exigent, guiat per uns impulsos apassionats i personalíssims.